

PETER BUWALDA

**VAN MIJ VALT
NIKS TE LEREN**

2015

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

SCULPTUUR

Wat moeten we nog halen? Brood? Koffiefilters? Bananen? Nee, lezer, een bronzen borstbeeld van W.A. Mozartje. Ik had het ding ontdekt op Marktplaats, de foto's zagen er goed uit, z'n pruik zat als gegoten, er waren nog geen biedingen, vraagprijs: vijftiendertig euro. Meteen mailen natuurlijk. 'U kan halen dit middag,' antwoordde ene r.p.l.zanovskaja53 in vertaald Oostbloks, de voormalige hoek waaruit de beste standbeelden komen.

Suzy was onmiddellijk enthousiast, die had het al over een vleugel van Steinway die we konden kopen voor eronder, misschien op de heenweg? Mij leek een marmeren pilaar beter, die paste uitstekend naast de cd-kast, voor als ik nog eens in de *TV Show* mocht, met Ivo Niehe.

Op naar Hoorn, bij Blokker, het dorp waar in 1964

de Beatles optraden in een veilinghal. Op de plek van het mirakel, las ik op internet, staat een standbeeld van de band. Goed zo, konden we daar *en passant* een krans leggen.

‘Een beeld van de Beatles,’ filosofeerde Suzy terwijl we de straat uit reden, ‘zijn dat losse units, of gieten ze dat uit één stuk, als een Siamese vierling?’

‘En hoe zit het met Jimmy Nicol,’ maakte ik me nu ook zorgen, ‘staat die ertussen, of toch gewoon keihard Ringo?’ (Zoals iedereen weet, deden de Beatles ons land maar één keer aan, zónder Ringo Starr, die was verkouden, dus kregen we die Jimmy Nicol, ziedaar de rock-’n-roll in Nederland.)

We maakten een tussenstop bij Van Dijk & Co, een grote loods waar ze Roemeense buffetten verkopen, paarden op wielen, Belgisch kantoormeubilair, en kijk eens aan, ook een fraaie zuil voor onze bronzen bolleboos.

‘Is-ie wel hoog genoeg?’ vroeg Suzy.

‘Anders beslissen we op de terugweg,’ zei ik, ‘kan-ie er eerst even op.’

Op de snelweg draaide ik keihard kv 503, Mozarts 25ste pianoconsjerto, fraai werk hoor, maar misschien voor in de koets, in ieder geval niet voor in de auto, dus stopte ik er *With The Beatles* in, skip-skipskip, door naar nummertje 8, ‘Roll over Beethoven/and dig these rhythm and blues’, dat klopte

al een stuk beter, al moest Van Beethoven het dan ontgelden.

In Blokker, een compleet verdrempeld woonerf, klopt het ook niet helemaal. We hobbelden een halfuur rond zonder enig teken van de Beatles. Tom-Tom kotsmisselijk natuurlijk, waardoor het nog tijden duurde voor we in *the outskirts of* Hoorn tussen de blaffende dobermanns stonden van de, zo bleek, stokoude mevrouw Zanovskaja. Mozart was nog boven, zei ze, ‘olie roestig wachten hier’.

‘Moet je niet helpen,’ vroeg Suzy, maar dat bleek onnodig, want toen onze Russische gastvrouw zonder standbeeld terugkeerde, opende ze onder mijn neus haar verweerde Sovjetvuist.

‘Maar dat is een puntenslijper,’ stamelde Suzy.

En inderdaad, de buste bleek zo hoog als een opgestoken duim. Maar zo voelde ik me niet. De foto’s op Marktplaats moesten zijn genomen met het vingercameraatje van Margreet Dolman, waar doorheen een paprikawokkel nog leek op een sculptuur van Zadkine ter hoogte van een flatgebouw, uitdrukken- de de ontreddering na een atoomoorlog, en dat voor een zoutje.

Gelukkig stond er ‘W.A. Mozart’ in gestanst, want eigenlijk leek deze lilliputter ook best op Haydn, of op Tonny Eyk. ‘Hij lijkt op Jort Kelder,’ zei ik tegen de kolchozvrouw.

‘Vijfendertig oero,’ zei ze.

SPONS

Je zult, zoals ik, maar een vrouw hebben die lijdt aan vastgoedhypochondrie. Suzy denkt de hele tijd dat ons huis ziek is. En vooral nu het op aarde voor altijd herfst is geworden. Ze weet bijvoorbeeld zeker dat de muren van onze woning zich volzuigen met regenwater, niet op hun gemakje, zoals gewone muren, maar met de snelheid van een rol wc-papier die je per ongeluk in de plee laat vallen, zoals ik onlangs deed.

Uiteraard was het de laatste rol, en vraag me niet hoe, maar het ding belandde midden in het schuimende ovaaltje urine dat ik stond te produceren, en natuurlijk plaste ik er ook nog even overheen, moderne kunst, daaraan moet ik hebben gedacht, of aan een tweefrontenoorlog, vergelijkbaar met hoe we op het einde de moffen in de sandwich namen.

Probleem was dat het gebeurde bij mensen thuis, beschaafde mensen bij wie Suzy en ik voor het eerst kwamen eten. Ik wilde een goede indruk maken, wat betekende dat ik het toilet niet zomaar kon achterlaten met op de stortbak een gele, druipende, onklare rol wc-papier.

Jammer genoeg stond er geen prullenbakje. De rol gewoon maar laten ronddobberen, zoals midden in de nacht op Schiphol, dat was ook geen oplossing.

Opvissen geblazen.

De rol drupte flink, wat me ervan weerhield er stiekem mee naar de keuken te lopen, op zoek naar een afvallemmer. Opgeruimd kan dan wel netjes staan, maar niet als de gastvrouw er per ongeluk toch nog op stuit, tijdens het legen van de borden bijvoorbeeld, precies wanneer Suzy en ik beleefd napratend onze jassen staan aan te trekken, en verschrikt moeten toezien hoe ze die gele kledder omhooghoudt, boos natuurlijk, ze loopt al uren (door mijn toedoen, PB) rond met een vochtige voorbips, *en nu dit*, om er dan pas achter te komen, feitelijk te laat, dat het ding doorweekt is. En niet van de Spa Marie-Henriette, zoals u en ik weten.

Meenemen naar de eettafel? Er moest nog heel wat ijs gebroken worden, maar of dit de manier was: kijk eens even wat me nu weer is overkomen, drup-

drup, en dat tijdens de pompoenrisotto, het leek me gewoon niet verstandig.

Onder het kabouterwasbakje stond een rieten lectuurbak vol met tijdschriften. *Op de bodem*, schoot het door me heen. Alleen: was die mand een beetje waterdicht? Het gewicht van al die glossy's boven op mijn doordrenkte urinespons, dat ging gegarandeerd lekken. Ik stelde me het gezicht van onze gastvrouw voor, terugkomend van een 'korte afzondering', nadat ze wc-papierloos naar het gele stroompje uit haar leetuurmand had zitten staren, het ding had opgetild, de zaak was gaan afgraven, om helemaal onderop die geplette homp papier-maché aan te treffen. Het gehurkte dweilen, haar verdenkingen die als vanzelf op Peter Buwalda kwamen te rusten, zo'n type leek ze me wel, terwijl ik zoiets natuurlijk nooit zou doen, zijn ze nou helemaal belazerd, kom op Suzy, we gaan.

Om een lang verhaal bruut af te breken: ik heb de rol ten slotte maar door het wc-raampje gegoooid, tsjop, de voortuin in. Toen Suzy en ik uren later naar de auto liepen, kon ik hem vrij eenvoudig tussen duim en wijsvinger uit de pioenrozen vissen, en, eind goed al goed, mijn vrije hand opsteken naar Harm-Jan en Phronaise,* die na alle klapzoeenen

* In verband met privacy-overwegingen zijn deze namen gefingeerd.

toch nog even voor het raam waren gaan staan, want ook naar een weggrijdende auto kan gezwaaid worden.

GEEN BEWIJS

Vandaag wil ik een theorie ontvouwen die ik maar 'Buwalda's vermoeden' zal noemen, naar analogie van een onbewezen stelling in de linguïstiek, die 'Reves vermoeden' heet en vernoemd is naar de bedenker ervan. Het vermoeden van Karel van het Reve luidde dat een taal niet kan functioneren zonder uitzonderingen.

Mijn vermoeden gaat niet over linguïstiek, en ook niet over wiskunde (een wetenschap waarin ondanks de hoge graad van hard- en exactheid vreemd genoeg van alles wordt vermoed), maar over een leerstelling uit het snobisme, te weten dat je een roman maar beter kunt lezen in de originele taal.

De meeste mensen, is mijn ervaring, onderschrijven dit, en ach, zolang ze niet prevelen tijdens de lectuur, wat overigens geregeld voorkomt, vaak met

een vinger bij de regel en ook spuugbelletjes, moeten ze dat natuurlijk zelf weten. Maar dom is het wel. Je kunt veel beter een goede vertaling nemen. Ik maak er graag ruzie over.

Er zijn redenen te verzinnen om in het Engels, Hongaars of Eskimo's te lezen, bijvoorbeeld om beter te worden in die talen, Frans Timmermans en Ivo Niehe zijn gewaarschuwd. En je steekt zeker weten een hoop op van *Les bienveillantes* of *The Goldfinch*, in iedere alinea ben je wel een paar klepels tegelijk kwijt, zelfs met je Van Dale uit 1986 ernaast, al ligt die helaas thuis, maar ja, ook wel weer zwaar om mee te zeulen, weet je wat, ik lees er gewoon overheen, het is toch niet echt gebeurd, en het gaat tenslotte om de *sfeer*.

Ook een reden: jezelf beter voelen dan iemand die tegenover je in de trein *Het puttertje* uit zijn tas haalt. ('Kijk, buiten, daar vliegt een *goldfinch*.' Knip-oogje erbij.)

Vroeger, wanneer ik Frans en Ivo hoorde beweren dat ze van het origineel 'zoveel meer' mee kregen omdat er in vertaling 'toch wel veel' verloren ging 'hoor', werd ik wel eens kwaad. Ik kende net iets te veel Fransjes en Ivo's die bijvoorbeeld *De Avonden* een gortdroog boek vonden, wat wellicht een kwestie van smaak is, maar vooral van stijldoofheid, ben ik bang, en dus vroeg ik me af hoe dat

moest in het Duits of Engels, met al dat *slang*, en die registers, en taalgrapjes voor de allerlenigsten.

Ook sprak ik wel eens vertalers die dagen wikten en wogen over één woord (het juiste), langer nog dan de gemiddelde Ivo of Frans erover deed om zich door de hele *Lolita* heen te nattevingeren.

Inmiddels ga ik uit van het goede in de snob. Dat komt door mijn theorie. Misschien is de snob oprecht verrukt. Buwalda's vermoeden luidt namelijk dat een olifant die door een buitenlandse roman banjert één groot voordeel heeft: hij herkent de clichés niet. Anders verwoord: de grootste platitudes maken op die olifant een frisse, tintelende, bijna erotische indruk.

Deze donkerbruinheden bekwamen me toen ik de Engelse vertaling van mijn eigen roman zat te lezen. Omdat ik de Nederlandse versie vrij aardig ken, viel het me op dat ik geregeld opveerde bij zinsneden die in mijn origineel een tikje vlak waren, of gewoon: cliché. Het Engels kwam me op die plekken opvallend smakelijk voor. Terwijl navraag juist leerde dat de vertaler een volslagen versleten Brits cliché had ingezet, nog afgeragder dan in mijn eigen versie, iets als ons 'de plaat poetsen' bijvoorbeeld, of 'met de mond vol tanden staan' – slecht Engels dus, voor de slechte lezer.

PORNOGRAFIE

Ik zal u een ander, wonderlijk avontuur vertellen...

Zo begint *Kosmos*, de krankzinnige roman van Witold Gombrowicz, en deze column nu dus ook, en dat is niet zomaar, want onderstaande geschiedenis voltrok zich in de maanden dat ik me onderdompelde in de obsessieve boeken van deze Pool, raadselachtig werk vol geheimzinnig menselijk gedrag waarvan je niets snapt maar wel van alles denkt. Is het vreemd dat mijn wereld langzaam begon te vervloeien met die van Gombrowicz?

Het was laat in de vorige eeuw dat ik samen met een Russische vrouw een oude verpleegstersflat betrok. Deze Natalja en ik hadden ieder onze eigen kamer, maar we deelden keuken, badkamer en voordeur, zodat ik al snel ontdekte dat ze er een groene leguaan op na hield, een beest dat ze Brezjnev had

gedoopt. Verloofd was ze ook, en wel met ene Leo, een wat saaie, kalende man uit Baarn die soms in onze flat overnachtte, en die ik ‘Leonid’ noemde, naar Leonid Brezjnev, een grapje dat die twee niet oppikten, terwijl die leguaan er smakelijk om kon lachen; zo zie je maar.

Toen Natalja rond kerst met twee potten pruimenjam naar Moskou vertrok, familiebezoek, kwam Leonid zo nu en dan langs om Brezjnev eten te geven. Veel merkte ik daar niet van, hij schuifelde schichtig binnen, ‘even de draak doen’, in zijn hand een wit plastic tasje waarin ik de voet van een Javaan vermoedde, duizend dode bromvliegen, of iets anders waarvan Brezjnev kon smullen.

Later lag ik op zo’n voederavond in bed, te lezen in *Pornografie*, nog zo’n bezwerende Gombrowicz, toen de deurbel ging. Het was na twaalfen, wat ik laat vind om te collecteren voor de Hartstichting, en dus maakte ik in de koude keuken gebruik van het kleine loergaatje in de buitendeur, een leguanoog dat de complete galerij daarbuiten comprimeerde tot een kerstbal, ik moest wel drie keer kijken, want in het centrum van die kerstbal stond Leonid, maar niet de Leonid zoals ik hem kende, veeleer zoals ik hem *niet* kende: poedelnaakt.

‘Mag ik naar binnen,’ riep hij gedempt.

Ik opende de deur, en meteen wrong hij zijn roze

lijf door de spleet, en trippelde op zijn roze tenen, met zijn roze handen voor zijn waarschijnlijk roze piemel, de kamer van zijn buitengaatse vriendin in. Er werd niet gesproken.

Terug in m'n bed brak ik mijn hoofd. Wat was er gaande? Alles wat logisch leek, was tegelijk ook onlogisch. Je zou denken dat Leonid was binnen geweest bij een van de burens, van wie ik er geen kende, en hij al helemaal niet, leek me, en bij die burens had hij zich kennelijk helemaal uitgetkleed, je zou hem toewensen met erotische bedoelingen, waarna hij, minder wenselijk, zonder zijn kleren weer op straat was gezet. Maar waarom?

Wat ook kon was dat Leonid het plan had opgevat iemand te verkrachten, maar dat hij gaandeweg de uitvoering van zijn plan de Tommy Cooper van de gewelddadige liefde was gebleken.

En wie sloot uit dat Leonid aan slaapwandelen leed, en hij nadat Brezjnef zijn goeie goed had ondergekakt en -gezeken even bloot op bed was gaan liggen, in slaap was gesukkeld, en dromend over Natalja de galerij was op gewandeld?

Of misschien ging het om mijzelf, misschien wilde hij zich wel aan mij geven, naakt, de hele Leonid, maar dan wel zogenaamd per ongeluk.

Ik weet het nog steeds niet, lezer.

Later zag ik ze wel eens samen in de keuken, de drakenhouders, en dan zeiden we vriendelijk gedag.

HAARPIJN

Je zou zeggen: iedereen heeft een kapper, maar dat is slordig denkwerk, vergeet bijvoorbeeld Humberto Tan niet, en op Nederland één zit: Jeroen Pauw. Ook valt te betwijfelen of Geert Wilders kapsalons bezoekt, ik stel me eerder een mandenvlechter voor die in de weer gaat met een fles gootsteenontstopper, over kopvodden gesproken. Of neem gewoon mijzelf: ik woon nu al een jaar in Amsterdam-Noord en nog steeds ben ik qua knippen, wassen en drogen niet onder de pannen.

Dat was in Haarlem wel anders, daar bezocht ik Kapper Ronald, die in zijn eentje een klassieke herensalon dreef, potdicht was op maandag, en aan de muur een gespiegelde klok had hangen die ik dankzij eenvoudige fysica gewoon kon aflezen terwijl ik naar mijn eigen kop zat te kijken. Maar verder geen

moderne fratsen, zoals knippen met een mes bijvoorbeeld, wat mij net zo gezocht lijkt als boterhammen smeren met een schaar.

Tegenwoordig zwerf ik ontheemd door mijn nieuwe agglomeratie, van barbier naar barbier, en feitelijk zonder kapsel. Ergo: haarproblemen.

Hoe vervelend dat is, kun je zien aan Koning Willy, die ik bewonder en trouw ben, zij het tot aan zijn haargrens. Beatrix, die had top haar. Willem-Alexander heeft matig haar. Tja, je kunt niet alles erfen.

Ik ben geen kapper, maar mijn gevoel zegt dat de koning het te goed wast, net als Balkenende vroeger. Het geheim van Soestdijk kan best eens zijn dat er op de rug van de majesteit een enorme flacon Andr lon hangt, een paar liter tarweshampoo die met slangetjes en pompjes continu over zijn haarwortels wordt uitgedruppeld, gewoon omdat hij het waard is, maar ook zodat de koninklijke bloempot tijdens de hele troonrede braaf blijft glanzen, bijna alsof er 's avonds nog ergens een mis moet worden gediend, terwijl Máxima naar Rome vliegt om te dansen met die hufters van *La Grande Bellezza*.

Ondertussen mis ik Kapper Ronald node. Het gaat namelijk niet goed op mijn hoofd, tenzij de berenmuts mode wordt. De kappers waarmee ik me tegenwoordig inlaat, knippen niet alleen slechter, ik kan niet met ze converseren. Kapper Ronald, ook

dat nog, beheerste de perfecte kappersbabbel, een ondiep genre, bestaande uit gekeuvel zonder kiel door klifloze wateren, waarbij stiltes mogen vallen, nee, móéten vallen, anders knipt hij in je oor.

Mijn eerste nieuwe kapper hier in Noord was zeg maar een ‘vals familielid’, meer zeg ik niet, en hij ook niet, en dat was nu precies het probleem, we zwegen allebei als twee doodgravers, terwijl die nicht met zijn andere klanten honderduit zat te beppen, expres hele verhalen, waarna hij en ik het op een zwijgen zetten, eigenlijk alleen maar omdat hij na de eerste hand door mijn haar opperde het te wassen met Dref.

Mijn tweede nieuwe kapster praat juist te veel, ongeremd zelfs, ze steekt driftige monologen af over relatieproblemen met ene Sjeffie, ik weet alles over Sjeffie, waarbij er per saldo weinig wordt geknipt, en ik voortdurend vrees dat we vergeten waar we waren, qua laagjes en uitdunnen, terwijl ze knipogend zegt dat ik vast een boek kan schrijven over Sjeffie, wat waar is, een heel dik, slecht boek dat *Koppijn* gaat heten, *de ongecensureerde nadelen van Sjeffie*.

BONDGENOOT

Vannacht om halfvier zat ik rechtop in bed mijn eigen *coalition of the willing* te smeden, terwijl ik juist in deze barre tijden mijn slaap hard nodig heb.

Ik had naar gedroomd, ik knielde in een oranje soepjurk op woestijnzand en achter me stond een enorme gemaskerde mug met een kromzwaardje. Onnatuurlijk kalm sprak ik de volgende woorden uit: 'Ik houd jullie, van de Kruidvat-antimuggenstekker, geheel verantwoordelijk voor mijn executie', en nog meer onplezierigs dat de mug me in de mond had gelegd – toen ik zwetend wakker schrok.

Hoe komt een mens erbij, vraag je je af. Nou, niet zo ingewikkeld, want in de werkelijkheid zoemde er om mijn hoofd een mug. Er zat maar één ding op: alle lichten aan en Suzy wakker maken.

'Huh, wat is er allemaal, zeg,' stamelde ze, dus

stak ik een krachtige speech af waaruit bleek dat we een mug hadden, en dat die mug niet alleen een bedreiging was voor mij, maar voor alle bondgenoten, waarna ze knikte en zich slaapdrongen in mijn coalitie schaarde: de mug diende vernietigd te worden, hoe lang de strijd ook ging duren.

De suggestieve vergelijking met is laat ik verder varen, uit piëteit, ik voel zulke dingen heus wel aan, en bovendien schoten we niks op met luchtaanvallen. Integendeel: bemande drones bestrijd je vanaf de grond. ‘Ik heb mijn lenzen niet in,’ meldde ik maar eerlijk, ‘dus misschien is het handig als jij de muren en het plafond afspeurt. Een goed stukje *intelligence*, daar begint elke overwinning mee.’

Zuchtend ging Suzy op het bed staan, ze leek niet blij, al zag ze er zo van onderaf in d’r onderbroekje wel cool uit. ‘Je bent onze belangrijkste *ally*,’ prees ik haar met mijn meest bronzen Obama-stem, ‘sterker: *you are punching above your weight*’, de oneliner waarmee ‘den Barack’ doorgaans de Belgen, (en de Nederlanders en Luxemburgers, kortom: de complete Benelux) ten oorlog vleit, en het werkt fantastisch.

‘Daar zit-ie,’ fluisterde Suzy na vijftientig relatief ongezellige minuten, leuk wordt oorlog nooit. ‘Victor Charlie Charlie,’ fluisterde ik. Hoogste tijd voor *el generalissimo* om uit te rukken met zijn B-52,

in dit geval Solomons *Mozart: A Life*, dat ik van mijn nachtkastje pakte en losjes op mijn vlakke hand liet balanceren, lekker zwaar, loerend naar de Syrië-ganger op ons plafond. Naderen tot veertig centimeter, de perfecte afstand, en dan plotseling als een kogelstoter uithalen, baf, splut, BLOED!!!! KILL!!!! WOEHAHAHA!!!!

Nahuiverend poetste ik het boek af, vierde met mijn geeuwende *ally* kort de overwinning.

Welterusten maar weer.

De volgende ochtend vergadert de *coalition of the willing* over het bergen van het lijkje, een heikel punt. Suzy vindt een plafond vol uitgesplutterde jihadisten smerig, maar ik kijk daardoorheen. Vergelijk het met de loopgraven bij Ieper, die gooien ze ook niet dicht, of denk aan scalpenjagers en koppensnellers, daar zijn hele musea omheen gebouwd.

Nee, hoe meer dode muggen op mijn plafonne-tje, hoe tevredener ik naar boven tuur, het begint zo langzamerhand op een heldere sterrenhemel te lijken, al die rottende resten, ik trek er vanaf mijn hoofdkussen ontspannen lijntjes tussen, kijk daar, zie je, Suzy, dat is het steelpannetje, en daar, linksboven, dat is de Kleine Beer.